

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 2007

455

Βιβλιοθήκη

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Στα μονοπάτια
της Ουτοπίας

ντερμέδιο

Αν κάποιος είναι záπλουτος και τον απασχολεί ιδιαίτερα το ζήτημα της υστεροφημίας του, το πρώτο που θα έπρεπε να επιδιώκει, κατά τη γνώμη μου, θα ήταν να τον ζωγραφίσει, έναντι αδρής προφανώς αμοιβής, ένας από τους μείζονες καλλιτέχνες του καιρού μας (λ.χ., ο Λούσιαν Φρόντι). Μια άλλη ιδέα θα ήταν να χρηματοδοτήσει την ανέγερση ενός νέου μουσείου ή την προσθήκη μιας νέας πτέρυγας σε παλαιότερο.

Η απλή αυτή σκέψη μου γεννήθηκε και πάλι όταν, πρόσφατα, χρειάστηκε να επιμεληθώ έναν οδηγό για το Μουσείο Τύσεν-Μπορνεμίσια στη Μαδρίτη. Δεν λέω, ευκατάστατοι και καθ' όλα αξιόλογοι άνθρωποι οι Τύσεναιοι, αλλά, εδώ που τα λέμε, ποιος θα μιλούσε σήμερα γι' αυτούς και ποιος θα τους θυμόταν, αν δεν είχαν δημιουργήσει την (παλαιότερα στην Ελβετία) εντυπωσιακή συλλογή τους, η οποία εν συνεχεία αποτέλεσε τον πυρήνα του ομώνυμου μουσείου στη Μαδρίτη;

Επίσης, δεν λέω, οικονομικοί ογκόλιθοι οι Γκούγκενχάιμ ή ο Φρικ (χαλυβουργίες είχαν οι άνθρωποι, δεν είχαν βουλκανιζατέρ). Όμως, ποιος θα τους μνημόνευε σήμερα, αν δεν είχαν επιδοθεί στη συλλογή έργων τέχνης και, κατ' επέκταση, στη δημιουργία μουσείων; Στη Βενετία η τρομερή Πέγκι Γκούγκενχάιμ, στη Νέα Υόρκη ο θείος της Σάλομον, επίσης στη Νέα Υόρκη ο Φρικ, στο Μπιλμπάο σήμερα το Ίδρυμα Γκούγκενχάιμ κ.λπ.

Αλλά ας πάμε και σε αρκετά παλαιότερες εποχές, όταν οι «όροι του παιχνιδιού» ήταν οπωσδήποτε διαφορετικοί. Ποιος θα μιλούσε για τους Μπρανκάτσι, αν γύρω στο 1425 δεν είχαν αναθέσει στον Μαζάτσο τις περίφημες νωπογραφίες για το οικογενειακό παρεκκλήσιο στη Σάντα Μαρία ντελ Κάρμινε της Φλωρεντίας; Ποιος θα είχε ακούσει τον Τομάζο Πορτινάρι, στέλεχος της τράπεζας των Μεδίκων στη Φλάνδρα (ο οποίος, μάλιστα, «τα έκανε ρόιδο», τελικά, από επιχειρηματική άποψη), αν το 1475 δεν είχε παραγγείλει το περίοινο *Τρίπτυχο* στον Ούγο φαν ντερ Χους (Goes), έργο που επηρέασε καθοριστικά την πορεία της ιταλικής ζωγραφικής; Ποιος θα θυμόταν την επιφανή, ασφαλώς, οικογένεια Αλντομπραντίνι (μολονότι ακόμη και πάπας, ο Κλήμης Η', προήλθε από τους κόλπους της), αν δεν υπήρχε ο λεγόμενος *Γάμος Αλντομπραντίνι*, σπάνιο δείγμα ρωμαϊκής τοιχογραφίας στα Μουσεία του Βατικανού;

Και για να το πάω ακόμα παραπέρα, ο Ενρίκο Σκροβένι από την Πάδοβα ήταν ένας συγγενός τοκογλύφος, στον οποίο ουκ ολίγοι συμπολίτες του θα είχαν πολλά να προσάψουν για την άτεγκτη συμπεριφορά του προς τους οφειλέτες του. Όμως, λίγο επειδή ήθελε να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του, λίγο επειδή είχε ήδη αντιληφθεί –ενστικτωδώς και πολύ πριν να υπάρχει ο όρος– τι σημαίνει «δημόσιες σχέσεις», κατάφερε και άφεση αμαρτιών να αποσπάσει από τον πάπα, αλλά και εμείς σήμερα να μην τον γνωρίζουμε ως... τοκογλύφο, αλλά ως παραγγελιοδότη του περίφημου Παρεκκλησίου Σκροβένι (άλλως, Παρεκκλησίου της Αρένας) με τις νωπογραφίες του Τζότο.

Γι' αυτό σας λέω: αν έχετε πολλά χρήματα, κάνετε μια προσπάθεια να έρθετε σε επαφή με τον Λούσιαν Φρόντι. Βιαστείτε όμως, γιατί είναι και σχετικά ηλικιωμένος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΠΑΣ
achpappas@hotmail.com

Κριτική

Ετοιμότητα π

Διακρίνοντας μέσα στο κοινό και το συ

Τα κείμενα που συνθέτουν το ανά χειρας βιβλίο, γραμμένα κατά τη διάρκεια μιας δεκαετίας (1985-1995) και υποκινημένα από διαφορετική, το καθένα, αιτία, καλύπτουν, εντέλει, και αναδεικνύουν, στο σύνολό τους, τις χαρακτηριστικότερες πτυχές της προσωπικότητας και του απολύτως συνυφασμένου μ' αυτήν πεζογραφικού έργου του Γιώργου Ιωάννου. Επιστήθιος φίλος του Θεσσαλονικιού πεζογράφου, αλλά και, αποδεικνυόμενα,

βαθύς γνώστης του έργου του, ο Γιώργος Αράγης ξεκινά από την κατάθεση στοιχείων της καθημερινότητας και της εντελώς ιδιότυπης προσωπικότητάς του, με αντικειμενικότητα και χωρίς ωραιοποιητικές προθέσεις, μολονότι γνωρίζει –και επισημαίνει– το ενδεχόμενο της αφαιρεγυότητας ερμηνειών ενός έργου βασισμένων στη βιογραφία του δημιουργού του. Το επιχειρεί, ωστόσο, επειδή πιστεύει ότι οφείλει να δώσει όσες πληροφορίες κρίνει απαραίτητες, προκειμένου να τον διαφυλάξει από μελλοντικές αυθαιρετές αναφορές στο πρόσωπό του κι ακόμα, ίσως γιατί εντόπιζε, στον άνθρωπο και φίλο Ιωάννου, υφολογικά στοιχεία καθοριστικά του τρόπου με τον οποίο λειτούργησε, εντέλει, και ως πεζογράφος. Η ροπή του, λ.χ. να μην αναπτύσσει, ως συνομιλητής, το εκάστοτε θέμα του σφαιρικά, να μην επιμένει στην αρχική του προσέγγιση, αλλά να προχωρεί με συνεχείς παρεκβάσεις προς διαφορετικές κατευθύνσεις, χαρακτηρίζει και τον αφηγηματικό του λόγο· στον οποίο είναι αποτυπωμένη και η αδρή και πολύπτυχη προσωπικότητά του, η ιδιαίτερα, όσο και υποδόρια, εντυπωσιακή, για όσους είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν από κοντά.

Εν συνεχεία επιχειρεί ενδιαφέρουσες, επαληθευτικές των όσων εξαρχής επισημαίνει για τον συγγραφέα, προσεγγίσεις στο πεζογραφικό έργο του, καιαλήγοντας σε καίριες επισημάνσεις λογοτεχνικού και αισθητικού ενδιαφέροντος, δίνοντας έμφαση, πρωτίστως, στο γεγονός ότι στην πεζογραφία του Ιωάννου κυριαρχεί η μονομερής ή μονοεστιακή αφήγηση, αφού όλα μιάς δίνονται «μέσα από την όραση, τα συναισθήματα, τη σκέψη και την αίσθηση ενός μονάχα ανθρώπου», ο οποίος παραμένει αμετακίνητος στο πεδίο των εμπειριών του. Κάτι που πραγματοποιεί ακολουθώντας την τακτική της διάσπασης του εκάστοτε θέματός του σε μικρές, κάποτε διαφορετικές, θεματικές ψηφίδες, οι οποίες τελικά συγκλίνουν, σχηματίζοντας μια συγκεκριμένη ψυχική κατάσταση, αυτών του υποκειμένου της αφήγησης. Οπως συγκλίνουν και, εντέλει, συντίθενται διαφορετικές μεταξύ τους χρονικές στιγμές, του παρελθόντος και του παρόντος, δημιουργώντας στον αναγνώστη των πεζογραφημάτων του την αίσθηση μιας συγκινησιακά φορτισμένης αιώρησης στον χρόνο.

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΑΡΑΓΗΣ

Για τον Γιώργο
Ιωάννου

«ΙΝΔΙΚΤΟΣ», ΣΕΛ. 97, € 6

νεύματος

νηδισμένο το ξεχωριστό και το σημαδιακό

Συγκεφαλαιώνοντας τα όσα, συστηματικά και τεκμηριωμένα, έχει, κατά καιρούς, επισημάνει για τα κύρια αισθητικά συστατικά της πεζογραφίας του Ιωάννου, ο μελετητής δίνει έμφαση στην ιδιαιτερότητα, στο ευδιάκριτο και στην υποβλητικότητα της φωνής του, η οποία σε καμία περίπτωση δεν παύει να θυμίζει την ανθρώπινη φωνή της καθημερινής ομιλίας. Γιατί ο γραπτός λόγος του Ιωάννου ποτέ δεν παύει να διατηρεί αναλλοίωτα, κάποτε και εντέχνως υποδηλώνοντάς τα, τα στοιχεία της καταγωγής του,

που είναι, βέβαια, ο προφορικός λόγος· γι' αυτό και είναι ο λόγος του αρπτόρευτος, χαμηλόφωνος, εμπιστευτικά εξομολογητικός, με αποτέλεσμα τα περισσότερα πεζογραφήματά του να αποτελούν λόγο προς εαυτόν και πολλά να έχουν την υφή μονολόγου. Έμφαση δίνει ακόμη ο μελετητής και στην καθαρότητα με την οποία ο πεζογράφος βλέπει το εκάστοτε αντικείμενό του στο απολύτως προσηλωμένο και αδιάθλαστο βλέμμα του προς αυτό –άλλο αν εν συνεχεία η αφήγησή του διαθλάται και διασπάται από συνεχείς συνειρμικά υποκινούμενες μετακινήσεις του υποκειμένου της αφήγησης–, με συνέπεια να υπάρχει, στο τέλος, ένα πραγματικά αφηγηματικό αντικείμενο και όχι κάποια σκηνοθετημένη εκδοχή του. Ακόμα, ανάμεσα στα σημαντικότερα ποιοτικά γνωρίσματα του αφηγηματικού λόγου του Ιωάννου, εκτός από την έλλειψη της ρητορικότητας, ο Αράγης συγκαταλέγει και τη συμφωνία, την έλλειψη διάστασης ανάμεσα σ' αυτό που δηλώνουν και σ' αυτό που υποδηλώνουν τα γραφιά του ως βίωμα. Κάτι που αποδίδει στο γεγονός ότι στα κείμενα του Θεσσαλονικιού πεζογράφου δύσκολα μπορεί να εντοπίσει κανείς «αλλότρια κίνητρα», καθώς «από διαίσθηση και υπαρξιακή έφεση είχε ψηλά στη συνείδησή του το δέον της συγγραφικής πράξης»· γι' αυτό και «ο λόγος του, υποδηλώνοντας την πηγή του, μας παραπέμπει σαφώς στην ενδοχώρα μιας ύπαρξης βιωματικά πλούσιας και ενεργού».

Τις ιδιαιτερότητες και τις αρετές που ο μελετητής επισημαίνει αναφερόμενος στα κατεξοχήν λογοτεχνικά κείμενα του Ιωάννου, τις απαριθμεί και στα χρονογραφήματα: ένα είδος ιδιότυπο, κινούμενο μεταξύ λογοτεχνίας και δημοσιογραφίας, με το οποίο ο τελευταίος ασχολήθηκε, κατά περιόδους, συστηματικά, αφήνοντάς μας

μερικά από τα καλύτερα νεοελληνικά κείμενα αυτής της κατηγορίας. Πρόκειται για χρονογραφήματα που, μονολόπι σε γενικές γραμμές ακολουθούν τις πάγιες αρχές του είδους, ξεχωρίζουν «τόσο ως προς το θέμα όσο και ως προς την ανάπτυξη», υποδηλώνοντας τη γνωστή από τα σημαντικότερα πεζά του («Για ένα φιλότιμο», 1964, «Σαρκοφάγος», 1971 και «Η μόνη κληρονομιά», 1974) οξύτητα παρατηρητικότητα και αισθαντικότητα του συγγραφέα τους και προσφέρονται για την επιβεβαίωση στοιχείων απολύτως χαρακτηριστικών της αφηγηματικής του ποιότητας και τεχνικής. Στοιχείων που έχουν να κάνουν με την οξύτητα της αντίληψής του, την άγρυπνη, όσο και αισθαντική, συνείδηση που τον καθοδηγούσε, εκ του ασφαλούς, στον εντοπισμό και εκτίμηση των, κατά την υποκειμενική του αντίληψη, χαρακτηριστικότερων πτυχών της καθημερινότητας και την «ετοιμότητα πνεύματος, προκειμένου να διακρίνει έγκαιρα μέσα στο κοινό και συνηθισμένο το ασυνήθιστο και σημαδιακό». Τα δοκιμασμένα υφής κείμενα του βιβλίου πλαισιώνονται από το «Αντί Προλόγου» πρώτο και το «Σκόρπιες σκέψεις μπροστά στη σορό του Γιώργου Ιωάννου» τελευταίο, ενδεικτικά και τα δύο της γνωστικής και εμπειρικής σχέσης του Αράγη τόσο με τη ζωή και το έργο του Ιωάννου όσο και με το ευρύτερα νοούμενο μεταπολεμικό λογοτεχνικό μας γίγνεσθαι.

Μια φωνή χωρίς την παραμικρή ρητορεία

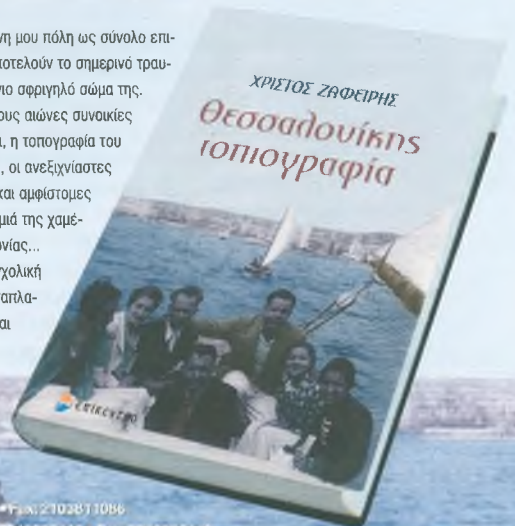
ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ • εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ • εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ • εκδόσεις ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ
ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ - ΒΙΒΛΙΑ

... βλέπω την αγαπημένη μου πόλη ως σύνολο επιμέρους τοπίων, που αποτελούν το σημερινό τραυματισμένο, αλλά διαώνιο σφρηγυλό σώμα της. Διαστρωματωμένες στους αιώνες συνοικίες και παλιμψηστοί δρόμοι, η τοπογραφία του έρωτα και του θανάτου, οι ανεξχνιάστες πολιτικές δολοφονίες και αμφίστομες εκτελέσεις, η κληρονομιά της χαμένης πολυεθνικής κοινωνίας...

... μια λυρική και μελαγχολική προσέγγιση της Θεσσαλονίκης για όσα χάθηκαν, κατατρεκώθηκαν ή λησμονήθηκαν από τη συλλογική μνήμη και συνείδηση της πόλης.

επικεντρο

ΑΘΗΝΑ Κόρυθος 5, ΤΚ 10678 • τηλ: 2102811072 • fax: 2102871086
ΟΕΣΣ ΨΑΘΗΚΗ Καμουνιαν 8, ΤΚ 50621 • τηλ: 2310226046 • Fax: 2310226048
www.epikentro.gr e-mail: epikentro@epikentro.gr

ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΣ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΑ